

Juha Rahikainen

# ESIOPETUKSEN PEDAGOGINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ

Lasten toiveita oppimisympäristön kehittämiseksi

Opinnäytetyö  
Sosionomi AMK

2020



Kaakkois-Suomen  
ammattikorkeakoulu

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Juha Rahikainen	Sosionomi (AMK)	Huhtikuu 2020
<b>Opinnäytetyön nimi</b>  Esiopetuksen pedagoginen oppimisympäristö Lasten toiveita oppimisympäristön kehittämiseksi		36 sivua 3 liitesivua
<b>Toimeksiantaja</b>  Kouvolan kaupunki, Varhaiskasvatus		
<b>Ohjaaja</b>  Eija Vikman		
<b>Tiivistelmä</b>  <p>Tämän opinnäytetyön aihe on esiopetuksen pedagoginen oppimisympäristö – lasten toiveita oppimisympäristön kehittämiseksi. Opinnäytetyö toteutettiin Kouvolan kaupungin varhaiskasvatuksen tilauksesta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää lasten toiveita oppimaan ja leikkimään innostavasta oppimisympäristöstä sekä lasten ajatukset opituista taidoista sekä taidoista, joita he haluavat oppia esiopetuksessa. Opinnäytetyössä selvitettiin myös lapsille mieluisia leikkejä esiopetuksessa sekä unelmien oppimisympäristöä. Tutkimuksen tulosta voidaan käyttää varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kehittämiseen Kouvolan kaupungin päiväkodeissa.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin kouvolalaisen päiväkodin esiopetusryhmässä kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen. Tutkimus toteutettiin haastattelemalla yksilöhaastatteluna esiopetusryhmän lapsia sekä havainnoimalla heitä esiopetusvuoden aikana. Tutkimusaineisto analysoitiin sisällönanalyysejä hyödyntäen.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu esiopetusikäisen lapsen kuvauksesta oppijana, esiopetuksen tavoitteista sekä velvoitteista, laaja-alaisen osaamisen painopisteistä, pedagogisen oppimisympäristön määritteistä sekä lapsen osallisuudesta. Leikin merkitys oppimiselle korostuu opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä.</p> <p>Tutkimustuloksen perusteella esiopetusryhmän lapset ovat oppineet numeroita ja kirjaimia sekä laskemaan ja lukemaan. Mielekkäinä leikkeinä pidettiin roolileikkejä, sählyä, muita pelejä, askartelua sekä omilla leluilla leikkimistä. Esiopetuksen parhaana antina pidettiin runsaita retkiä. Vapaan leikin aikaa sekä aikuisten osallistumista leikkeihin toivottiin enemmän.</p> <p>Tutkimustuloksen perusteella esiopetuksen aikataulullisia rakenteita tulisi muuttaa leikkiaikaa lisääväksi ja aikuisten tulisi olla enemmän mukana lasten leikeissä sekä ulkona että sisällä. Tutkimuksen mukaan lasten yksilölliset mielenkiinnon kohteet vaihtelevat runsaasti ja pienryhmiä tulisi muodostaa lasten mielenkiinnon kohteiden sekä temperamentti- ja persoonallisuuden pohjalta. Esiopetuksessa tulisi myös tarjota entistä enemmän erilaisia tapoja oppia lapsen omien vahvuuksien mukaan.</p>		
<b>Asiasanat</b>  esiopetus, oppimisympäristöt, osallisuus, leikki, pedagogiikka		

Author (authors)	Degree	Time
Juha Rahikainen	Bachelor of Social Services	April 2020
<b>Thesis title</b>		36 pages 3 pages of appendices
Pedagogical learning environments in pre-school education - what children want from the learning environments in pre-school education		
<b>Commissioned by</b>		
City of Kouvola		
<b>Supervisor</b>		
Eija Vikman		
<b>Abstract</b>		
<p>The topic of this thesis is the pedagogical learning environment in pre-school education – what children want from the learning environment in pre-school education. The purpose of this thesis was to examine what the children were hoping from a learning environment that inspires learning and play, as well as the children's thoughts about their learned skills and the skills that they wish to learn during their pre-school education. The thesis also examined the games the children found enjoyable as well as their ideal learning environment. The results of the study can be used for developing the early childhood and pre-school education in the day-care centres of the City of Kouvola.</p> <p>The thesis was implemented in a pre-school group of a day-care centre in Kouvola using a qualitative research method. The study was implemented by individually interviewing the children of the pre-school group and by observing them during the pre-school year. The data was analysed using content analysis.</p> <p>The theoretical reference framework of the thesis consists of the description of a pre-school aged child as a learner, the aims and obligations of pre-school education, the main focuses of transversal competence, the definition of a pedagogical learning environment, as well as the involvement of the child. The meaning of play for learning is emphasised in the theoretical reference framework of the thesis.</p> <p>The results of the study show that the children have learned numbers and letters, as well as to count and read. Games that were considered enjoyable included role-playing games, floorball, other games, crafts, and playing with one's own toys. The numerous trips were considered the best part of pre-school education. What was hoped for in pre-school education were more time for free play and involvement of adults in the playing. The results of the study show that the schedule structures should be changed to allow more time for play and the adults should be more involved in the children's games, both outdoors and indoors. The study shows that the individual interests of the children vary widely and that small groups should be formed based on the interests and temperamental characteristics of the children. A wider range of different learning methods based on the child's own strengths should also be offered in pre-school education.</p>		
<b>Keywords</b>		
pre-school education, learning environments, involvement, play, pedagogy		

## SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	ESIOPETUSIKÄINEN LAPSI JA ESIOPETUS .....	6
2.1	Esiopetus.....	7
2.2	Kouvolan kaupungin esiopetus.....	8
2.3	Laaja-alainen osaaminen.....	8
3	ESIOPETUKSEN PEDAGOGINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ .....	10
3.1	Pedagogiikka .....	12
3.2	Oppimisympäristöjen suunnittelu .....	13
3.3	Oppimis- ja toimintaympäristöjen arviointi .....	15
4	LASTEN OSALLISUUS ESIOPETUKSESSA.....	16
5	LEIKKI .....	17
6	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	20
7	EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS .....	21
8	TUTKIMUKSEN TULOKSET .....	22
8.1	Parhaat leikit ja leikkipaikat esikoulussa .....	23
8.2	Unelmien esiopetustilat.....	24
8.3	Mitä esikoulussa on opittu? .....	26
8.4	Odotuksia esiopetukseen .....	28
9	JOHTOPÄÄTÖKSET .....	29
9.1	Jatkotutkimukset.....	31
9.2	Pohdinta .....	31
	LÄHTEET.....	34

## LIITTEET

Liite 1. Tiedote lasten vanhemmille

Liite 2. Suostumuslomake haastatteluun

Liite 3. Haastattelukysymykset

## 1 JOHDANTO

Opinnäytetyössäni tutkin esiopetuksen pedagogista oppimisympäristöä. Opinnäytetyöni teoriaosuus perustuu esikouluikäiseen lapseen oppijana, pedagogisen oppimisympäristön edellytyksiin ja esiopetuksen oppimisen osa-alueisiin. Opinnäytetyössäni tuon vahvasti esiin leikin merkityksen oppimiselle. Tutkimukseni perustuu esiopetukseen osallistuvien lasten haastatteluun ja havainnointiin. Työskentelen itse varhaiskasvatuksen opettajana kouvolaalaisen päiväkodin esiopetusryhmässä ja olen havainnoinut toimintakauden aikana ryhmän lasten leikkejä ja toiveita oppimisympäristöjen kehittämiseksi. Tutkimukseni on toteutettu ryhmässä, jossa työskentelen. Esiopetusryhmässämme on 22 lasta ja ryhmässä työskentelee itseni lisäksi esiopetuspätevyyden omaava varhaiskasvatuksen opettaja sekä varhaiskasvatuksen lastenhoitaja. Esiopetusryhmässä työskentelee myös varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja varhaiskasvatuksen kuraattori tarpeen mukaan. Esikouluryhmän tiloina ja oppimisympäristöinä toimivat kolme pienryhmähuonetta, jumppasali, verstaas-/vesileikkihuone sekä pieni keittiö. Opinnäytetyöni on tilannut Kouvolan kaupunki ja varhaiskasvatuspäällikkö Helena Kuusisto.

Kuluneella toimintakaudella toiminnan kehittämisen kohteeksi päiväkodissämme on valikoitunut oppimisympäristöt. Päiväkotimme ryhmät toimivat melko tiiviisti omissa ryhmissään osastoittain. Keskusteluissa ja palaverissa olemme pohtineet oppimisympäristöjen kehittämisen mahdollisuuksia ja lasten toiveiden huomioon ottamista entistä enemmän, kun suunnittelemme ja arvioimme oppimisympäristöjä. Tavoitteemme on ottaa tiloja käyttöön monipuolisesti yli ryhmärajojen. Oppimisympäristönä päiväkodissa käytetään runsaasti luontoa ja metsää. Esiopetuksen toiminnassa kuluvana toimintakautena korostuu erilaiset oppimisympäristöt retkeillen. Tutustumisvierailut muissa päiväkodeissa, kirjastossa, historiallisissa kohteissa sekä kulttuurikohteissa ovat rikastuttaneet toimintaa ja laajentaneet oppimisympäristöjä.

Opetushallituksen antamien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan (2014) oppimisympäristöjen tulee kannustaa lapsia itsenäiseen, aktiiviseen sekä yhteisölliseen oppimiseen. Oppimisympäristöjen tulee olla turvalli-

sia ja edistää lasten tasa-arvoisuutta. Turvallisuuden tunne saavutetaan keskinäisellä kunnioituksella huolenpitoon perustuvassa toimintakulttuurissa yhdessä esiopetukseen soveltuvien oppimisympäristöjen kanssa. Esiopetuksen oppimisympäristöissä lasten ideat ja tuotokset tulevat näkyviin ja heidän käsityksensä ja mielipiteensä ovat arvokkaita. Lasten osallisuuden ja onnistumisen kokemukset vahvistuvat, kun lapset osallistuvat oppimisympäristöjen luomiseen ja toiminnan suunnitteluun sekä arviointiin. (Opetushallitus 2014, 13, 15, 24.)

Opinnäytetyössäni esitän ratkaisuja oppimisympäristöjen kehittämiseksi lasten toiveiden kautta. Tutkimustuloksen pohjalta on mahdollisuus kehittää päiväkodin oppimisympäristöjä ja yhdistää henkilökunnan pedagoginen osaaminen lasten osallisuuteen ja toiveisiin oppimisympäristöjen laadukkaasta, toiveiden mukaisesta käytöstä.

## **2 ESIOPETUSIKÄINEN LAPSI JA ESIOPETUS**

Jantunen (2011) kuvaa kuusivuotiasta esikoululaista aktiiviseksi lapseksi, joka pyrkii toiminnallaan yli rajojen. Esikouluikäinen ajautuu äärimmäisyyksiin. Hän liioittelee ja epäröi. Lapsi on vilkas ja kiihtyy helposti. Käyttäytyminen on ristiriitaista, koska mukautumiskyky on vielä heikkoa. Esikoululainen kokee itsensä maailman keskipisteeksi, hänen ajattelunsa on konkreettista ja kaikki ympärillä oleva muuttuu kuvitteellisesti elolliseksi. Lapsi kokee suunnatonta halua voittaa ja olla paras, kaikella aktiivisuudellaan hän on mukana toiminnoissa. Kuusivuotias elää nykyisyydessä ja pystyy ymmärtämään menneen ja tulevan, kuitenkin käsitteet eivät ole vielä kovin jäsenyneitä. Kuusivuotiaana lapsi on kiinnostunut ympäristöstään ja tutkii mielellään uusia asioita. Esikouluikäinen kokee itsensä ajoittain isoksi koululaiseksi ja välillä pieneksi leikkijäksi, joka kaipaa aikuisen syliä. Esikoululaisen leikki kehittyy pitkäjänteisemmäksi ja leikki tarjoaa uuden oppimisen kokemuksia jatkuvasti. Aloitteellisuus kehittyy ja lapsen tulee saada tehdä omia valintoja leikkien suhteen. Oma tahto kehittyy myönteisesti, kun lapsi saa toteuttaa omia ideoitaan. (Jantunen 2011, 55–56.)

Jarasto ja Sinervo (1997) kuvaavat teoksessaan esikoululaisen elävän ikävaihetta, jossa lapsi itsenäistyy ja oma tahto vahvistuu. Lapsi irtaantuu vanhemmistaan sekä muista aikuisista ja oma minä saa enemmän tilaa. Epävarmuus näkyy sosiaalisissa suhteissa. Lapsi osaa osoittaa jo myötätuntoa ja hienotunteisuutta. Kysymyksiin ja ongelmiin lapsi hakee aikuiselta vastauksia ja kokee heidät tovereikseen. Esiopetusikäinen lapsi ei siedä auktoriteetteja. Rajat huomioon ottaen, tämän ikäisen lapsen kanssa kannattaa neuvotella mahdollisimman paljon. Lapsi sitoutuu asioihin paremmin, jos kokee saaneensa itse vaikuttaa päätöksiin. Lapsi vaatii itseltään tässä ikävaiheessa paljon ja saattaa kokea alemmuuden tunnetta, kun ei pysty arvioimaan kykyjään ja mahdollisuuksiaan. Epäonnistumisen pelko saattaa tehdä lapsesta haluttoman osallistua toimintaan tai ryhmän toimintaa häiritsevän kiusaajan. Nopean fyysinen kasvu tekee esikouluikäisestä kömpelön ja levottoman. Liikkumisen tarve antaa lapsesta levottoman ja rauhattoman mielikuvan. Hiljainen työskentely ja paikallaan istuminen on tässä kehitysvaiheessa äärettömän vaikeaa. Esikouluikäisen kieli muistuttaa entistä enemmän aikuisen kieltä. Lapsi on puhelias ja kiinnostunut kirjaimista ja sanoista. Kielellistä kehitystä tuetaan keskustelemalla ja lapsen kysymyksiin vastaamalla. Lapsen levottomuus johtuu voimakkaasta kehitysvaiheesta ja on lapselle rasittavaa. Esikouluikäinen lapsi tarvitsee runsaasti kiitosta ja kannustusta. (Jarasto & Sinervo 1997, 68–74.)

## 2.1 Esiopetus

Opetushallituksen (2014) antamien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan esiopetuksen tarkoitus on innostaa lasta oppimaan ja kokeilemaan uutta. Lapsen osaaminen kasvaa toimittaessa erilaisissa oppimisympäristöissä. Esiopetuksen tulee olla lapsilähtöistä ja vahvistaa lapsen myönteistä minäkuva. Esiopetus on perusopetuslain alaista ja velvoittaa huoltajia siihen, että lapsi osallistuu esiopetukseen. Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden. Esiopetuksessa leikin merkitys on suuri. Myönteisten oppimis- ja leikkikokemusten kautta vahvistetaan lasten sosiaalisia taitoja. Lapsen mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon toimintaa suunniteltaessa ja niihin tutustutaan erilaisissa oppimisympäristöissä. Esiopetuksen tarkoitus on rohkaista yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen. Esiopetuksessa lapset osallistuvat oppimisympäristöjen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Lapsen mielipiteitä ja

yksilöllisiä tapoja toimia ja oppia arvostetaan ja toimintaa suunnitellaan sen mukaan. (Opetushallitus 2014, 12–13.)

## **2.2 Kouvolan kaupungin esiopetus**

Kouvolan kaupungin (2014) esiopetussuunnitelman mukaan esiopetus rakentuu arvoperustalle, jossa korostetaan oppilaan ainutlaatuisuutta ja oikeutta hyvään opetukseen. Ihmisyyden kunnioittaminen, sivistys, tasa-arvo ja demokratia muodostavat esiopetuksen lähtökohdan. Esiopetuksessa kulttuurinen moninaisuus nähdään rikkautena ja kestävän elämäntavan oppiminen välttämättömyytenä. Kouvolan kaupungin esiopetussuunnitelmassa korostuu oppimiskäsitys lapsesta aktiivisena toimijana, johon vaikuttavat hänen aikaisemmat kokemuksensa sekä osaaminen. Lasten oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden lasten, aikuisten, yhteisöjen ja oppimisympäristöjen kanssa. Lapsen tapa toimia ja oppia sekä vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet ovat hyvän esiopetuksen perusta. Esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa luodaan perusta elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksella vahvistetaan lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten myötä. (Kouvolan kaupunki 2014, 6–9.)

## **2.3 Laaja-alainen osaaminen**

Opetushallituksen (2014) esiopetussuunnitelman perusteiden mukaan laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Kyky käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla on osa osaamista. Esiopetuksen oppimisympäristöjä kehitettäessä tulee laaja-alaisen oppimisen edellytykset ottaa huomioon. Opeteltavia asiasisältöjä enemmän laaja-alaisen osaamisen oppimiseen vaikuttaa se, miten esiopetuksessa työskennellään ja millaisia oppimisympäristöjä rakennetaan. Esiopetuksen laaja-alaisen oppimisen osa-alueita ovat ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito, tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen ja osallistuminen ja vaikuttaminen. Esiopetuksen toimintaa tulee suunnitella yhdessä lasten kanssa, kun lapset ovat mukana toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa he oppivat yhteiset säännöt ja niiden merkityksen. (Opetushallitus 2014, 16–19.)



Päiväkotien toimintakulttuuri ja toiminnan erilaiset muodot edistävät laaja-alaista osaamista. Monimuotoinen yhteistyö on määritelty esiopetussuunnitelmassa. (Kouvolan kaupunki 2014, 9–19.) Seuraavassa taulukossa on kuvattu Kouvolan kaupungin esi- ja perusopetuksen laaja-alaisen osaamisen painopisteet.

<b>Laaja-alaisen osaamisen painopiste</b>	<b>Sisältöalueet Kouvolan kaupungin ja päiväkodin esiopetussuunnitelmassa</b>
<b>Ajattelun ja oppimisen taidot</b>	Itsetuntemus, vahvuudet, kehitettävät asiat. Vuorovaikutus. Uteliaisuus ja ilo. Toiminnallisuus. Oppimaan oppimisen taidot.
<b>Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</b>	Elämykset. Kulttuurien moninaisuus. Yhdenvertaisuus. Rohkeus toimia. Yhteistyötaidot. Asenteet. Arvostus. Luottamus.
<b>Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot</b>	Terveys. Ajan hallinta. Turvallisuus. Vastuu itsestä, muista ja ympäristöstä. Ihmissuhteet. Kansalaistaidot.
<b>Monilukutaito</b>	Eettisyys. Lukuinto. Tekstin ymmärtäminen laajana käsitteenä, myös kuvana ja äänenä. Kriittisyys. Kyseenalaistaminen.
<b>Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen</b>	Kansainvälisyys. Vastuullisuus. Teknologian hyödyntäminen. Tiedonhallintataidot.
<b>Työelämätaidot ja yrittäjyys</b>	Vastuun kantaminen. Sitoutuminen. Omien vahvuuksien näkeminen ja hyödyntäminen. Ympäröivien mahdollisuuksien näkeminen.
<b>Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen</b>	Ryhmässä toimiminen. Osallisuuden vahvistaminen. Omien valintojen vaikutus. Kestävä kehitys.

Taulukko 1. Laaja-alaisen oppimisen painopistealueet ja sisällöt Kouvolan kaupungin ja päiväkodin esiopetussuunnitelmassa. (Kouvolan kaupunki 2014.)

Valtakunnallisissa esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on kuusi laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta. Kouvolassa yhteisen esi- ja alkuopetuksen opetussuunnitelmassa osa-alueita on seitsemän. Valtakunnallisten osaamisen osa-alueitten lisäksi esiopetuksessa oleville lapsille tuodaan esiin työelämätaitoja, yrittäjyyttä sekä kestävän tulevaisuuden rakentamista ikätasoisesti. (Kouvola 2014, 9.)

### **3 ESIOPETUKSEN PEDAGOGINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ**

Nummenmaan ja Virtasen (2001, 19) mukaan esiopetuksen oppimisympäristö muodostuu, kun oppimisympäristössä toimivat ihmiset tulkitsevat esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita ja työstävät ne esiopetusryhmän ja lasten esiopetuksen suunnitelmiksi.

Helenius ja Lummelahti (2018, 132–137) mainitsevat oppimisympäristöiksi tilat, paikat, käytännöt ja yhteisöt, joiden avulla edistetään lasten monipuolista oppimista, vuorovaikutusta ja laaja-alaista osaamista. Oppimisympäristöissä tulee ottaa huomioon lapsen etu. Oppimisympäristöjä kehitetään ja rakennetaan koko ajan yhdessä lasten kanssa. Fyysinen oppimisympäristö innostaa leikkiin ja liikkumiseen. Psyykkinen oppimisympäristö vaikuttaa lapsen kokemuksiin viihtymisestä ja yhdenvertaisuudesta. Kunnioitus, arvostus ja mielihyvän tunteet ovat hyvän psyykkisen oppimisympäristön merkkejä. Sosiaalinen oppimisympäristö rakentuu laajaksi verkostoksi kodin, perheen ja lähiympäristön myötä. Jokaisen lapsen kulttuurista tuo oman vaikutuksensa sosiaaliseen oppimisympäristöön, leikkeihin ja vuorovaikutukseen.

Kronqvist ja Kumpulainen (2011, 50–51) kertovat, että oppimisympäristöjä suunniteltaessa on hyvä ottaa huomioon kasvatuksen päämäärät. Hyvässä oppimisympäristössä lapsi voi luoda omia tavoitteitaan ja toteuttaa niitä. Oppimisympäristön tulee tarjota haasteita ja ongelmia, joita lapsi pitää ratkaisemisen arvoisena. Oppimisympäristön tulee edistää dialogisuutta. Aktiivinen vuoropuhelu syntyy, kun yksilö kokee kuuluvansa yhteisöön. Hyvä oppimisympäristö kehittää lapsen arvomaailmaa ja antaa lapselle mahdollisuuden moraalisien kysymysten ajatteluun. Oppimisympäristöt välittävät arvoja toiminnan sääntöjen ja normien välittämällä. Hyvässä oppimisympäristössä lapsi kasvaa itsenäiseksi oppijaksi, aikuisen palautteen tukiessa lapsen itsearviointia.

Onnistunut oppimisympäristö syntyy aikuisten ja lasten vuorovaikutuksessa. Aikuisen tulee havainnoida ja haastatella lasta ja lapsiryhmää saadakseen tiedon millaisen oppimisympäristön lapsi ja lapsiryhmä tarvitsee. Kasvattajan innostuneisuus ja motivaatio sekä ammattitaito vaikuttaa suoraan ryhmän toimintaan. Onnistunut oppimisympäristö kehittää lapsen tarvitsemia taitoja monipuolisesti. (Reunamo ym. 2014, 118–119.) Alla olevaan taulukko on kuvattu, mitä onnistunut oppimisympäristö lapselle antaa.

Elämyksiä	Itsensä ylittämistä	Yhteisöllisyyttä	Ryhmäytymistä	Ongelman ratkaisutaitoja

Taulukko 2. Onnistunut oppimisympäristö (Reunamo ym. 2014.)

Hyvässä oppimisympäristössä yhdistyvät kaikki sisällölliset orientaatiot ja oppimisympäristöä kehitetään toimintakauden aikana lasten mielenkiinnonkohteiden ja tarpeiden kautta. (Reunamo ym. 2014, 118–119.)

Kouvolan kaupungin (2014) esiopetussuunnitelman mukaan Kouvolassa koulujen ja päiväkotien oppimisympäristöissä korostetaan turvallisuutta, muunneltavuutta, hyvinvoinnin tukemista sekä lähiympäristön hyödyntämistä. Oppimisympäristöjä ovat tilat, paikat, välineet, yhteisöt ja käytännöt, joilla tuetaan kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöjä valittaessa ja kehitettäessä tulee oppilaalla olla aktiivinen rooli ja lapsen kehitystaso tulee huomioida. Oppimisympäristöjen tulee tukea lapsen kokonaishyvinvointia: psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista kasvua. Lähialueen huomioon ottamiseen kannustetaan, kun pohditaan päiväkodin ulkopuolisia oppimisympäristöjä. (Kouvolan kaupunki 2014, 24.)

Pedagogisessa oppimisympäristössä fyysisen ja psyykkisen oppimisympäristön keskeiset menetelmät ovat struktuurit ja aktiviteetit, jotka auttavat lasta so-

siaaliseen vuorovaikutukseen ja ongelmanratkaisuun. Pedagogisessa oppimisympäristössä opettaja hallitsee menetelmät ja opetuksen sisällön ohjaten erilaisia oppijoita vuorovaikutukseen toistensa kanssa. Lapsen oppimisprosessissa opetusmenetelmien lisäksi tilalla ja sen mukanaan tuomilla mahdollisuuksilla on rooli onnistuneessa oppimiskokonaisuudessa. (Leppänen 2015, 24–26.) Kasvattajan tulisi luoda oppimista käynnistäviä ärsykeitä ja valita eri aisteihin perustuvaa oppimateriaalia. Pedagogisen oppimisympäristön keskeisiä edellytyksiä on riittävän haastava materiaali, runsaat mahdollisuudet kokeilemiseen, oppimiseen, liikuntaan ja luovaan toimintaan. (Nummila 2016, 14–15.)

Fyysisen oppimisympäristön perustekijöitä on virikkeellinen ja turvallinen oppimisympäristö kalusteineen. Hyvässä fyysisessä oppimisympäristössä on huomioitu tilan oikeanlainen lämpötila, ilmankosteus ja ilmanvaihto. Fyysisesti hyvän oppimisympäristön valaistus ja akustiikka mahdollistavat häiriöttömän toiminnan. (Mitchell 2018.)

Kouvolan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman (2019) mukaan oppimisympäristön avulla tulee edistää esteettömyyttä, sukupuolten tasa-arvoa, fyysisistä aktiivisuutta, tutkimista, taiteellista ilmaisua ja kokemista sekä luontoelämyksiä. Lapsen kielellinen kehitys ja kielitietoisuus ovat edistettävissä oppimisympäristöjen avulla. Oppimisympäristöjä tulee kehittää niin, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet saavutetaan. Oppimisympäristöissä lapsella tulee olla vaihtoehtoja rauhalliseen oleiluun, vauhdikkaaseen liikkumiseen ja omavalintaiseen ja ohjattuun toimintaan. Oppimisympäristöissä tulee näkyä lasten ideat ja leikit. Kouvolan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma edellyttää luonnon ja lähiympäristön monipuolisesta hyödyntämisestä sekä tieto- ja viestintäteknologian sekä digitaalisuuden huomioimista oppimisympäristöissä. (Kouvolan kaupunki 2019, 24.)

### **3.1 Pedagogiikka**

Pedagogiikalla on historiassa useita erilaisia merkityksiä. Pedagogiikka käsite tulee kreikankielestä ja tarkoittaa alun perin poikien ohjaajaa ja kasvattajaa, yhdistettynä sanaan johdattaa. Myöhemmin pedagogiikalla on viitattu oppiin

kasvatuksesta sekä kasvatustoimintaan ja kasvatusajatteluun. Nykyään pedagogiikka on monimerkityksellinen. Pedagogiikka sanaa käytetään kasvatustieteen käsitteenä ja se voi merkitä kasvatus- ja opetusoppia eli didaktiikkaa, yhtenä pedagogiikan osana. Opetustyössä didaktiikka on konkreettisia toimia, keinoja, välineitä ja järjestelyjä, joilla pyritään saavuttamaan asetettuja tavoitteita. Pedagogiikka on kokonaisuus käytännön toimintaa ja opettajan eri tasoista näkemyksellistä ajattelua opetuksesta ja kasvatuksesta. Pedagogiikka nykykielessä on kasvatustieteellistä opetusta tietyssä kasvatus- tai opetus- alassa, kuten varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. (Meriläinen ym. 2008, 7–8.)

Kouvolan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman (2019) mukaan lapsen tarpeet, mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet ovat varhaiskasvatuksen pedagogiikan lähtökohta. Toimiminen tietoisesti lasten hyvinvoinnin toteutumiseksi ja lasten oppimisen mahdollistamiseksi on varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. (Kouvolan kaupunki 2019, 13.)

### **3.2 Oppimisympäristöjen suunnittelu**

Hannafin & Landin (1997) tutkimuksen mukaan opetuksen ja kasvatuksen oppimisympäristöissä tulee ottaa huomioon viisi eri osa-aluetta. Oppimisympäristön suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ottaa huomioon oppimisympäristöjen käytännönläheisyys, kulttuurisuus, teknisyys, pedagogisuus sekä psykologinen näkökulma. (Hannafin ym. 2009, 122.)

#### **Käytännönläheinen näkökulma**

Hannafin & Land (1997) toteavat jokapäiväisen toiminnan esiopetuksessa rakentuvan käytännössä käytössä olevien tilojen ja resurssien mukaan. Tilat, tekniikka ja käytettävissä olevat resurssit mahdollistavat tai rajoittavat oppimisympäristöjen kehittämistä. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 47.)

Kokljuschkin (2001) mukaan ulkomailta tulleet alan asiantuntijat ovat kiinnittäneet huomionsa päiväkotien siisteyteen Suomessa. Kalliala & Tahkokallio (2001) ovat vertailussaan ulkomaisiin päiväkoteihin todenneet, että leikki- ja oppimisympäristöinä päiväkodit ja piha-alueet Suomessa ovat vaatimattomia

ja yksipuolisia. Mäntysen (1997) tutkimuksen mukaan päiväkodeissa leikkivälineitä on vähän ja jopa riittämättömästi roolileikkeihin. (Kaplin 2010, 15.)

### **Kulttuurinen näkökulma**

Hannafin & Land (1997) viittaavat kulttuurisella oppimisympäristöllä vuorovaikutukseen yhteisössä. Lasten toiminnalle ja leikille määrittyä sääntöjä ja mahdollisuuksia oppimisympäristön toimintakulttuurin mukaan. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 47.)

Ryhmässä sovittujen sääntöjen laatimisella lapset saavat mahdollisuuden arvopohdinnoille. Lapset opettelevat huomiomaan toisia ryhmässä ja arvioivat oman käytöksensä vaikutusta muihin yhteisön jäseniin. (Päällysaho 2001, 98 – 99.) Kulttuurisella osaamisella korostetaan lapsen kokemusta olla osa yhteisössä vuorovaikutuksessa yhteisönsä kanssa. Yhteistyötaidot, toisen arvostaminen ja luottamus luovat pohjan yhdessä tekemiselle ja yhdenvertaisuudelle. Opiteilla asenteilla ja kulttuurien moninaisuuden hyväksymisellä on vaikutus lapsen identiteetin muodostumiseen. (Kouvolan kaupunki 2014, 11.)

### **Tekninen näkökulma**

Hannafin & Landin (1997) tekninen näkökulma käsittää välineet oppimisympäristössä. Lasten oppiminen paranee, kun tekniikkaa, kuten tietokoneita osataan yhdistää leikkiin ja opetukseen. Tekniikan lisääminen oppimiseen lisää myös lasten keskinäistä vuorovaikutusta. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 47.)

### **Pedagoginen näkökulma**

Hannafin & Land (1997) esittävät pedagogisessa näkökulmassa niitä haasteita ja mahdollisuuksia, joita lapsi havaitsee oppimisympäristössään. Tehtävät tai oppimisympäristössä olevat ongelmat, joita lapset ratkaisevat vuorovaikutuksessa keskenään tarjoavat lapsille oppimisen, leikin ja toiminnan mahdollisuuksia. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 47.)

Lasten näkökulma saadaan asettumalla lapsen korkeudelle. Oppimisympäristön lelut, pelit ja materiaalit tulee asettaa houkuttelevasti esille, että ne kutsuvat lapsen leikkimään ja lapsi ylettyy itse niihin. (Ahonen 2017, 212.)

### **Psykologinen näkökulma**

Psykologinen näkökulma Hannafin & Landin (1997) tutkimuksessa perustuu oppimisen perusluonteeseen. Psykologinen näkökulma tarkastelee oppimaan oppimisen taitoa sekä lapsen omaa käsitystä oppimisesta. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 47.) Kupiaisen (2010) mukaan kasvattajat voivat tehdä paljon ohjatessaan lapsen ajattelua kohti myönteisiä asenteita ja eroon oppimista haittaavista asenteista, joiden taustalla voi olla ystävät, kotikasvatus tai minän suojele (Korkeakoski 2017, 188–189).

### **3.3 Oppimis- ja toimintaympäristöjen arviointi**

Euroopan erityisopetuksen ja inklusiivisen opettamisen kehittämiskeskuksen (2017) projektissa varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen arviointiin on kehitetty työkalu vuosina 2015–2017. Arviointityökalun avulla päiväkodin henkilökunta voi arvioida lasten osallisuuden toteutumista ja oppimisympäristöjen soveltuvuutta kaikille lapsille. Sosiaalisesti hyväksyvä, fyysisesti toimintaan motivoiva ja tiedollisesti virikkeitä antava oppimisympäristö motivoi lapsia oppimaan. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöön liittyvistä asioista työkalun avulla arvioidaan ryhmän yleisesti hyväksyvää ilmapiiriä ja inklusiivista sosiaalista toimintaympäristöä. Arviointityökalun avulla työntekijät voivat arvioida myös ryhmän lapsilähtöisyyttä, fyysistä oppimisympäristöä sekä välineistön ja materiaalien käyttömahdollisuutta jokaiselle lapselle. Arviointityökalun avulla arvioidaan myös vuorovaikutusmahdollisuuksia kaikille lapsille, opetus- ja oppimisympäristöjen osallistavuutta ja oppimisympäristöjen perheiden osallisuuden kannustavuutta. (European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2017, 5–8.)

Kouvolan kaupungin esi- ja perusopetussuunnitelman (2014) mukaan arvioinnin perusteella kehitetään ja suunnitellaan opetusta. Arviointi on jatkuvaa ja sillä tuetaan oppimista, lapsen hyvinvointia ja kehitystä. Esiopetuksen osallistuvat lapset, vanhemmat ja henkilöstö osallistuvat arviointiin ja arvioinnin

kautta esiin tulleiden kehittämiskohteiden kautta muokataan esiopetuksen tulevaa toimintaa. Esiopetuksen tavoitteiden arvioinnissa arvioidaan tiloja, välineitä, materiaaleja, henkilöstön ammattitaitoa ja osaamista sekä johtamista. Itsearvioinnin tulee olla esiopetuksen henkilöstölle tavoitteellista, säännöllistä ja systemaattista. (Kouvola kaupunki 2014, 3.)

#### **4 LASTEN OSALLISUUS ESIOPETUKSESSA**

Turjan ja Vuorisalon (2017) mukaan lasten osallisuuden mahdollistaminen edellyttää kasvattajilta joustavuutta etukäteen suunnitelluissa asioissa. Pedagogista osaamista on muokata toimintaa lasten toiveiden ja mielenkiinnon kohteiden pohjalta. Onnistuneet kokemukset osallisuudesta vahvistavat luottamusta itseensä ja muihin. Tutkimusten mukaan lapset pystyvät parhaiten vaikuttamaan omiin leikkeihinsä, siihen mitä pukevat päällensä tai mitä syövät tarjolla olevista vaihtoehtoista. Mitä merkityksellisempi asia koko ryhmän kannalta on kyseessä, sitä vähemmän lapsella on vaikutusmahdollisuuksia. Lapsen kuuleminen on vähäistä, kun asia liittyy totuttuihin rutiineihin. Lasten vaikuttamisen mahdollisuuksia voidaan lisätä ryhmää koskeviin yhteisiin sääntöihin, lelujen hankintaan ja toimitilojen suunnitteluun. Koko yhteisöä koskevissa päätöksissä lapset voivat olla suunnittelemassa yhteisiä tapahtumia ja toimintaympäristöjä. Perheisiin saakka osallisuus voidaan laajentaa lasten suunnittelussa ja toteuttaessa kevätjuhlaa yhdessä aikuisten kanssa. Haasteena onkin kehittää tapoja, jolla lapsi tulee enemmän kuulluksi ja vaikuttaa yhteisöönsä. (Turja & Vuorisalo 2017, 45–53.)

Leinonen (2014) mainitsee, että lapsen osallisuuden kokemus ei synny pelkästään toimintaan osallistumisesta. Osallisuus on lapsen kokemus hänelle merkityksellisestä tilanteesta ja kohtaamisesta arjen tilanteissa. Lapsen kokemus osallisuudesta tuottaa iloa ja innostuksen tunnetta. Lapsi kokee osallisuuden kautta oppimisen ja vuorovaikutustilanteen mielekkääksi ja sitoutuu siihen. Lapset reagoivat tilanteisiin ja ympäristöihin yksilöllisesti ja näin myös osallisuuden kokemukset ovat yksilöllisiä. Toiminta, joka toisen lapsen mielestä tuottaa hänelle kuulluksi ja nähdyksi tulemisen tunteen, ei tuota samaa tunnetta ryhmän toiselle lapselle. Osallisuus mahdollistaa lapsen vetäytymisen vuorovaikutustilanteista. Lapselle tulee sallia mahdollisuus rauhoittua ja leikkiä myös yksin. (Leinonen 2014, 18–19.)



Leinonen (2014, 20–21) kertoo, että pääkaupunkiseudun päiväkodeissa toteutetun tutkimuksen mukaan varhaiskasvattajien mielestä lapsen osallisuuden tulee olla osa kaikkea päiväkodin toimintaa. Rakenteelliset seikat sekä rutiinit kuitenkin estivät lasten kokonaisvaltaisen osallisuuden toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Tutkimuksessa lasten osallisuus jaoteltiin seuraaviin osatekijöihin.

*Lapsen oikeus iloon ja kokemukseen olla merkityksellinen omana itsenään.*

*Lapsen kuulluksi ja huomatuksi tuleminen ja perustarpeiden tyydyttyminen.*

*Lapsen turvallisuuden tunne osallistumisen ja oppimisen mahdollistajana.*

*Lapsen mahdollisuus vaikuttaa ja aikuisen tuki ymmärtämään vaikutusmahdollisuuksien merkitys lapselle ja ryhmälle.*

*Lapsen omatoimisuuden kehittyminen.*

*Lapsen vastuuseen kasvamisen opettelu.*

*Lapsen yhteisön ja ympäristön yhteinen jakaminen ja tulkitseminen. (Leinonen 2014, 20–21.)*

Kouvolaan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma (2019) määrittää osallisuuden perustaksi lapsen kokemuksen, että hän on turvassa ja hänen tarpeensa tulee tyydytetyiksi ja lapsi tulee kohdatuksi. Lasten mielipiteiden selvittäminen on kasvattajan tehtävä ja lapsen tulee kokea olevansa yhteisössään tärkeä jäsen. Osallisuuden tunne edellyttää, että lapsi kehitystasonsa mukaisesti osallistuu varhaiskasvatuksen toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. (Kouvolaan kaupunki 2019, 34.)

## 5 LEIKKI

Jantunen (2011) toteaa teoksessaan lapsen leikin kehittyvän vaihteittain. Aikuisen tulee tuntee leikin kehityksen vaiheet osataksaan tukea lapsen leikkiä. Jäljittely ja asioiden kertaaminen korostuvat alle kolmivuotiaan lapsen leikissä. Lapsi jäljittelee aikuisen toimintaa eikä tee asioita leikisti. Lapsen mielikuvitus herää noin kolmen vuoden iässä ja kaikki esineet ovat leikisti jotain muuta,

kuin aidosti ovat. Lapsen mielikuvitus on joustavaa ja aikuinen saattaa pitää lapsen runsasta mielikuvitusta keskittymättömyytenä. Vastavuoroisuuden ja yhteisleikin alkeita harjoitellaan tällöin. Viisivuotiaasta alkaen lapsen leikki muuttuu roolileikeiksi. Lasten yhteinen suunnittelu leikistä ja vastavuoroisuus korostuvat. Lasten leikit monimutkaistuvat ja eri leikkivaiheet sekoittuvat keskenään. Lapset tarvitsevat leikkiensä perustaksi aikuisen mallin. Kotitöiden tekemisessä mukana oleva lapsi muuntaa aikuisen antaman mallin roolileikkinsä malliksi. Lapsen mielikuvitus leikkimisessä kehittyy aikuisen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa, kun lapsen kanssa jutellaan, hänelle kerrotaan ja luetaan satuja sekä otetaan mukaan arkipäivän työtehtäviin. Leikki on lapsen ominta toimintaa ja lapsi kasvaa kokonaisvaltaisesti leikkiessään. Leikkiessään lapsen sosiaaliset-, kielelliset- ja liikunnalliset taidot kehittyvät. Lapsen kuvittelukyky ja kyky asettua toisen asemaan kehittyvät toisten lasten kanssa leikkiessä. (Jantunen 2011, 7–9.)

Hakkarainen (2008) kuvaa lapsen kokemuksen leikistä kiehtovaksi toiminnaksi, jolla haetaan kokemusta todellisuudesta, ilman tietoisia tavoitteita. Leikissä lapsi pyrkii ymmärtämään ja kokemaan mikä hänelle on mielekästä ja merkityksellistä. Leikkiä on pidetty tärkeässä osassa mielikuvituksen, sosiaalisten taitojen ja empatiakyvyn oppimisessa. Entistä enemmän on kuitenkin näyttöä, että perustaitojen oppiminen leikin avulla on helpompaa kuin erikseen opetettuna. (Hakkarainen 2008, 99, 110.)

Kallialan (2011) mukaan leikille esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa tulee varata riittävästi yhtäjaksoista aikaa, että lapsi saavuttaa leikin myötä intensiivisen tyydytyksen tunteen. Leikkimaailmat tulee rakentaa monipuolisiksi ja pitkäkestoista leikkiä vaaliviksi. Aikuisten ja muiden lasten tulee antaa leikki- rauha leikkijöille. (Kalliala 2011, 12.)

Alla olevassa taulukossa on havainnollistettu, mitä kaikkea lapsen leikki voi pitää sisällään ja mitä kaikkia taitoja lapsi leikkiessään oppii. Taulukko on muokattu Limingan kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa esitetystä kuviosta. (Limmingan kunta 2013.)

Ongelman ratkaisu	Identiteetti	Hieno-motoriikka	Itsenäisyys	Ilo ja irrottelu
Suunnittelu-minen	Mielikuvi-tus	L	Kommuni-kaatio	Sukupuoli-roolit
Säännöt	Kehon hahmotus	E	Ystävyys	Huomaavai-suus
Tasa-arvoisuus	Kieli	I	Ajattelu	Turvallisuus
Pettymys	Käsitteiden muodostus	K	Joustavuus	Itsehillintä
Karkea-motoriikka	Eläytyminen	K	Keskittymi-nen	Vastuun ottaminen
Ristiriitojen selvittäminen	Tilan hahmotus	I	Aisti-havainnot	Luovuus

Taulukko 4. Leikin merkitys lapsen kehitykselle. (Limingan kunta 2013.)

Åkerfeltin ja Laitisen (2016) mukaan leikki on tärkeä osa esiopetusta. Leikin kautta innostetaan oppimaan uutta ja luodaan myönteisiä oppimiskokemuksia. Leikkiessään lasten laaja-alainen osaaminen kehittyy ja he oppivat monia tietoja ja taitoja. Esiopetuksessa lapsilta tulevat aloitteet leikkiin kehittyvät yhdessä muiden lasten ja ryhmän kasvattajien kanssa. Leikkiä ja siihen sitoutumista voidaan edistää havainnoinnin ja lapsiryhmän kiinnostuksen kohteiden kautta. Varhaiskasvattajalta edellytetään kiinnostusta leikkiin sekä taitoa ja halua kehittää leikkiä eteenpäin lasten leikkialoitteisiin pohjaten. Jyrki Reunamon (2016) tutkimusryhmän aineiston perusteella vapaata leikkiä esiopetuksessa oli runsaasti aamupäivien aikana niin sisällä kuin ulkona, mutta keskimäärin aikuinen oli mukana lasten leikeissä ulkona 15 sekuntia ja sisällä neljä minuuttia aamupäivän aikana. Tämän tuloksen perusteella on syytä vahvistaa aikuisen roolia leikissä mukana olevana. Tutkimuksessa tehtyjen havaintojen perusteella rooli- ja sääntöleikeillä lapset sitoutuvat toimintaan ja lasten fyysinen aktiivisuus lisääntyy. Tutkimuksen tuloksessa selviää, että sääntöleikkeihin kasvattajat käyttivät aikaa keskimäärin kolme minuuttia aamujen aikana sisällä

ja ainoastaan 25 sekuntia ulkona ohjatun toiminnan ajasta. Tulosten perusteella leikin hyödyntämistä esiopetuksen oppimiskokonaisuuksissa voidaan lisätä ja aikuisen roolia leikissä korostaa. (Åkerfelt & Laitinen 2016, 13–14.)

Kouvolan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma (2019) toteaa, että leikin tulee saada näkyä ja kuulua ryhmässä. Lapsille tulee antaa leikkirauhaa ja leikkiä rajoittavia tekijöitä tulee tunnistaa ja mahdollistaa pitkäkestoinen leikki. Oppimisympäristöjen tulee olla leikkiä edistäviä ja henkilökunnan tulee kannatella lasten leikkiä. (Kouvola kaupunki 2019, 27.)

## 6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni toteutettiin laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Haastattelin esiopetusryhmän kuutta lasta. Saatuaani tutkimusluvan Kouvola kaupungilta, lähetin kaikille esiopetusryhmän lasten perheille tiedotteen tutkimuksesta sekä pyysin kirjallisen luvan vanhemmilta, joiden lapsia tutkimukseeni haastattelin. Haastatteluun valitsimme lapset yhdessä työryhmän muiden kasvattajien kanssa. Tarkoitus oli saada mukaan haastatteluun lapsia, joiden mielenkiinnon kohteet sekä temperamentti- ja persoonallisuuseroavat toisistaan. Haastatteluun osallistui kolme tyttöä ja kolme poikaa. Kerroin ryhmän lapsille tutkimuksestani sekä varmistin, että jokainen haastatteluun valittu lapsi halusi myös itse osallistua haastatteluun. Haastattelun lisäksi tutkimukseni tuloksessa on käytetty havaintojani toimintakauden aikana lasten toiveista esiopetuksesta sekä lasten käyttäytymistä arjen tilanteissa sekä leikkeissä. Havainnoimalla saadaan välitöntä tietoa yksilöiden ja ryhmän käyttäytymisestä (Hirsjärvi ym. 2018, 213).

Tutkimuskysymykseni olivat:

1. Millainen on oppimaan ja leikkiin innostava oppimisympäristö?
2. Millaisia asioita esikoululainen haluaa oppia esiopetusvuoden aikana?

Haastattelut järjestin kahdenkeskisenä yksilöhaastatteluna rauhallisessa ympäristössä. Nauhoitin keskustelut ja litteroin vastaukset. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tallennettu aineisto on yleensä tarkoituksenmukaista kirjoittaa sana-

tarkasti puhtaaksi (Hirsjärvi ym. 2018, 222.) Analysoin vastaukset sekä havaintoni lapsiryhmän toiminnasta tutkimuskysymysten kautta. Havainnoinnin ja haastattelun toteutuksessa pidäytäydyin tutkimuskysymysten muodostamissa rajoissa. Tutkijan tulee kysyä vain teemaan liittyviä kysymyksiä ja pitäytyä havainnoissaan tuloksen kannalta merkityksellisissä havainnoissa. Tutkimustuloksessa pyritään muodostamaan sääntö, joka pätee koko tutkimusaineistossa ja havaintojen merkitys tulee osoittaa tutkimustuloksessa teorian avulla. (Vilka 2006, 78–83.) Haastattelussa puhuttu sisältö analysoidaan sisälönanalyysissa, tällöin litterointi suoritetaan sanatarkasti. Tarkkuus on usein riittävä, vaikka tietoa tilanteesta, jossa analysoitava aineisto on tuotettu, otetaan mukaan vähän. (Ruusuvuori & Nikander 2017.)

Luokittelin toimintakauden aikana tekemiäni havainnot sekä haastattelun tulokset ajatuskartan avulla. Luokittelussa käytin fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvää jakoa. Etsin ja yhdistin tekemiäni havaintoja haastatteluissa esiin nousseisiin lasten toiveisiin. Luokittelun avulla löysin yhteneväisyyksiä haastattelutulosten ja havaintojeni välillä tutkimustulokseeni.

## **7 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS**

Lasten vanhemmille sekä lapsille annoin mahdollisuuden kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta. Haastatteluun osallistuvien lasten vanhempien lisäksi varmistin lasten oman aidon halun osallistua tutkimukseeni. Aineisto on käsitelty tutkimuksessani anonymisti ja haastateltavien henkilöllisyyttä ei ole paljastettu ulkopuolisille. Tutkimukseni tuloksessa ei ole aineistoa, joka voitaisiin yhdistää ryhmän yksittäiseen lapseen.

Haastattelutilanteessa tutkijan tulee arvioida lapsen innokkuutta ja jaksamista osallistua. Lasten kanssa tulee keskustella tutkimuksesta useaan kertaan ja haastattelun ajankohdan tulee tukea lapsen vireystilaa ja motivaatiota. Haastattelun sijaan olisi hyvä käyttää nimitystä keskustelu, kun kyseessä on alle kouluikäisen lapsen haastattelu. (Raittila ym. 2017, 312–314.) Haastattelut toteutin aamupäivän aikana, jolloin suuri osa lapsista oli juuri saapunut esiopetukseen virkeinä. Ennen haastattelua kerroin jokaiselle lapselle haastattelutilanteesta ja mahdollistin lisäkysymykset haastatteluun liittyen.

Rusanen (2008) toteaa lapsihaastattelun haasteeksi sen, että lapsen haastattelussa syntyy helposti tilanteita, joissa lapsi ei osaa kuvata kokemuksiaan ja haastattelija antaa vaihtoehtoja, jotka johdattelivat lasta väärään muistamiseen. Lapsi vastaa myös helposti ”en tiedä”, kun hän on epäonnistunut kysymyksen ymmärtämisessä, eikä lapsi voi vastata kysymykseen myöntävästi tai kieltävästi. Haastattelussa saadut lyhyet vastaukset kertovat usein liian vaikeista kysymyksistä, ei siitä, ettei lapsi haluaisi vastata haastattelijan kysymyksiin. (Rusanen 2008, 44–45, 242). Haastattelutilanteessa osa lapsista vastasi ensin kysymykseen ”en tiedä”. Pyrin muodostamaan kysymyksen uuteen muotoon tai jätimme kysymykseen vastaamisen myöhempään ajankohtaan ja siirryimme seuraavaan kysymykseen.

Olen noudattanut tutkimuksessani rehellisyyttä, tarkkuutta ja huolellisuutta. Sekä asiaankuuluvaa tutkimuslupaa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuuden kriteeri on totuusarvo. Haastattelussa saatujen tietojen yhdessä tutkijan tekemien päätelmien kanssa tulee vastata monipuolisesti todellista käsitystä, jota tutkittavat tarkoittavat. (Rusanen 2008, 240.) Tutkimukseni reliabilitus perustuu haastattelussa saatujen vastausten sekä toimintakauden aikana tekemien havaintojeni yhdenmukaisuuteen. Reliabilituksella tarkoitetaan tutkimuksen mittaustuloksen toistuvuutta (Hirsjärvi ym. 2018, 231).

## 8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää esiopetuksessa olevien lasten mielipiteitä leikeistä ja tehtävistä, joita he pitivät mielekkäinä esiopetuksessa sekä tutkia millaisiin leikkiympäristöihin ja leikkeihin lapset hakeutuvat vapaan leikin aikana. Tutkimuksessani hain vastausta myös siihen, mitä lapset haluavat oppia esiopetuksessa. Esikouluikäisen haastatteluun perustuvassa tutkimuksessa tulee pyrkiä tavoittamaan lapsen aito kokemus. Metodologisesti aidon kokemuksen esiin saaminen on vaikeaa. Onkin tärkeää, että tutkija kuvaa tutkimuksessaan tutkittavien kokemukset alkuperäisessä muodossa. (Rusanen 2008, 16.)

Tutkimustuloksessa on paljon yhtäläisyyksiä Ylöjärvellä 2013 toteutettuun auditointiprojektiin. Projektissa sadutettiin 45 lasta esikoulupäivästä ja heitä pyy-

dettiin kertomaan, mistä he pitävät esiopetuksessa ja mitä haluaisivat muuttaa. Ylöjärven esiopetuksessa toteutetun tutkimuksessa lapset mainitsivat useimmiten mukavaksi asiaksi leikin ja vertaisryhmän merkityksen. Ikäväksi asiaksi mainittiin kiusaaminen ja ilman kaveria jääminen. Esikoulussa tapahtuvista toiminnoista pidettiin yleisesti sellaisenaan ja kynätehtävät, piirtäminen ja eskaritehtävät olivat mieluisia. Negatiivisia kommentteja Ylöjärven esiopetuksessa olevat lapset antoivat luku- ja lepohehkistä. (Fonsén 2016, 116–117.)

### 8.1 Parhaat leikit ja leikkipaikat esikoulussa

Esiopetusryhmän fyysiset tilat päiväkodissa käsittävät kolme pienryhmähuonetta sekä jumppasalin. Esiopetusryhmä on äänestänyt tilojen nimiksi Veturin, Mäkkärin ja Majan. Veturissa on toimintakauden aikana ollut kauppaleikkejä ja tällä hetkellä tilassa on avaruusasema. Mäkkärissä ruokailevat kaikki ryhmän lapset, joten tilassa on runsaasti pöytäryhmiä. Kädentaitoihin liittyvät oppimisen osa-alueet toteutetaan tässä tilassa ja siellä on myös runsas tarjonta pöytäpelejä. Majassa on nimensä mukaisesti mahdollisuus majan rakentamiseen, poliisiasemaleikkiin, kahvilaleikkiin sekä runsaasti palikoita ja magneetteja rakenteluleikkeihin.

Haastattelussa tiedustelin lapsilta, missä tilassa he leikkivät mieluiten ja miksi sekä mitkä leikit esikoulussa ovat mieleisimpiä. Mieluisimman leikin vastaukset jakautuivat vastaajien kesken. Kaksi vastaaja kuudesta mainitsi lempileikeiksi piiloleikin ja hipan. Yksittäisiä vastauksia lempileikeistä olivat kotileikit, magneettien rakentelu sekä Uno-pelin pelaaminen. Yksi vastaaja halusi mieluiten leikkiä Karhu nukkuu -leikkiä, Barbie -leikkejä sekä kahvilaleikkiä. Mieluisimmaksi leikiksi mainittiin myös Lattia laavaa -leikki ja piirtäminen.

Puolet haastateltavista lapsista pitivät majaa mieluisimpana leikkipaikkana.

*Majassa on paljon kaikkea, millä voi tehdä jotain.*

*Majassa on magneetteja ja niillä on kiva leikkiä.*

*Majahuoneessa on kivaa, mutta en tiedä miksi.*

Yksi vastaaja kertoi, että kaikki tilat ovat mukavia, jos siellä ei ole paljon muita ja saa leikkiä rauhassa.

*Kivaa on siellä, missä on rauhaa.*

Haastattelun vastaajista yksi piti mieluisimpana leikkinä omien lelujen kanssa leikkimistä pöydän ääressä.

*Mäkkäri on paras, kun siellä on pöydät. Haluun leikkiä siellä omilla leluilla.*

Jumppasalissa ja ulkona leikkimistä piti parhaana myös yksi vastaajista.

*Pihalla voi juosta ja tehdä kärrynpyöriä ja jumppasali on iso tila, jossa niin moni voi leikkiä yhdessä.*

Tutkimustani varten tekemieni havaintojen perusteella haastattelussa saamani vastaukset ovat samankaltaisia. Osa esiopetusryhmän lapsista hakeutuu aina kun mahdollista pelaamaan sählyä ulos. Ulkoilu ja leikit pihalla ovat heille mieluisia. Ryhmässä on myös runsaasti lapsia, jotka kokevat ulkoilun pakkona ja leikkivät mieluiten roolileikkejä sisätiloissa tai hakeutuvat leikkimään omilla pienillä maskoteilla ja hahmoilla pöydän ääreen ja kaipaavat rauhallisia leikkitaloja. Havaintojeni mukaan mieluinen oppimis- ja leikkiympäristö jakautuu melko tarkasti sukupuolen mukaan. Tytöt nauttivat leikeistä suljettujen ovien takana omissa ryhmissään ja pojat hakeutuvat vauhdikkaisiin peleihin ja leikkeihin jumppasaliin ja ulos.

Havaintojeni mukaan rakenteluleikkeihin, pöydän ääressä pelattaviin lautapeleihin ja askarteluun esiopetusryhmän lapset hakeutuvat usein kasvattajan ohjauksesta ja kaipaavat aikuisen tukea ja läsnäoloa sekä osallistumista toimintaan. Tässäkin havainnossa erot sukupuolten välillä ovat merkittäviä.

## **8.2 Unelmien esiopetustilat**

Haastattelussa pyysin lapsia kuvailemaan millaisia tiloja, leikkejä ja tekemistä esiopetuksessa olisi, jos lapset saisivat toteuttaa itse esiopetuksen oppimisympäristöt. Haastateltavista neljä mainitsi tärkeäksi, että on tila, jossa askarrellaan. Tila ruokailuun ja pöydän ääressä pelaamiseen oli tärkeä kahdelle. Kahdessa vastauksessa korostui rauhallisen tilan merkitys.

*Kivaa olisi se poliisitalo, jossa olisi poliisiautoja.*

*Kivaa on pelata pelejä pöydän ääressä.*



*Olisi tyttöjen huone, jossa mekkoja, kruunuja, pantoja ja meikkipöytä ja leikkimeikkejä. Pojille poliisiasema, paloauto pahvista, sammutin ja letkuja. Olisi poliisiautoja ja poliisisakot. Yhdessä huoneessa olisi lautapelejä ja tehdä kaikki tehtävät. Eskarissa olisi askarteluhuone, leikkihuone, rauhanhuone, iso huone, missä voisi leikkiä piilosta, kampaajaa ja leikkiä hedelmillä. Sitten olisi huone, jossa maalaillaan, leikellään ja liimataan tarroja.*

Haastattelussa pyysin lapsia nimeämään asioita, joita he pitävät kuluneen esiopetusvuoden parhaina asioina. Kaikissa kuudessa vastauksessa mainittiin esiopetuksessa toteutetut retket. Syksyllä toimintaa suunnitellessamme, päädyimme tarjoamaan runsaasti retkimahdollisuuksia lapsille ja tämä on lapsille ollut mieluinen tapa toimia ja oppia.

*Parasta on ollut, Kettumäen retki, kun kastuttiin ihan märäksi ja vaikeat tehtävät.*  
*Läksyt on parasta, niitä on vaan liian vähän. Kaikki bussiretket on ollut kivoja, mikään ei ole ollut tyhmää.*  
*Numerot ja kirjaimet on ollut parasta ja kun TähtiTimo tuli tänne.*  
*Hautausmaaretki oli kiva.*  
*Metsäretki on paras, kun löydettiin ne kääpäsenet.*  
*Eläinretki Kettumäkeen, se oli paras, tylsää on, kun joutuu tekemään niin paljon tehtäviä.*  
*Sadan päivän juhlat oli paras ja Halloween-juhlat, parasta kun on voitu juhlia, kirkossa käyminen oli kivaa myös.*

Toimintavuoden aikana tekemieni havaintojen perusteella ryhmän lapset nauttivat retkistä ja uusista oppimisympäristöistä. Ryhmä toimii ohjeiden mukaisesti ja yhteistyökykyisesti uusissa ja vieraissa oppimisympäristöissä. Tuuissa päiväkodin tiloissa keskinäiset ristiriidat ovat huomattavasti yleisempiä, kuin retkillä. Karkeasti arvioiden puolet ryhmän lapsista motivoituu kirjallisista esiopetustehtävistä ja pitää niistä. Sama osa lapsista kaipaa tehtäviä ja kotiin annettavia läksyjä lisää. Toinen osa ryhmän lapsista ei kiinnostu tai motivoidu kirjallisista tehtävistä ja heille ominainen tapa oppia on toiminnallinen.

### 8.3 Mitä esikoulussa on opittu?

Haastattelutilanteessa neljä kuudesta lapsesta joutuu pohtimaan pitkään, ennen kuin osaa vastata kysymykseen, mitä he haluavat esikoulussa oppia? Kysymystä mietittäessä kysymys laajenee käsittämään asioista, joita esiopetuksessa on jo opittu. Kolme vastaajista mainitsi oppineensa esikoulussa uimaan. Liikunnallisista taidoista mainittiin sählyn pelaamisen taidon oppiminen sekä kärrynpyörän tekemisen oppiminen. Yksi vastaajista on oppinut laskemaan sataan ja kaksi vastaajaa on oppinut esikoulussa lukemaan. Yksi vastaajista mainitsi kirjaimien ja numeroiden oppimisen taidon.

Yksittäisiä vastauksia opituista taidoista oli viheltämään oppiminen ja avaruusplaneettojen askartelun taito. Eräs haastatteluun osallistunut esikoululainen osasi mainita oppineensa keskittymään sekä ottamaan kaikki kaverit mukaan leikkiin. Tätä taitoa on havaintoni perusteella opittu esiopetusryhmässä laajemmaltikin.

Seuraavaan taulukkoon olen koonnut haastateltavien lasten vastaukset opituista taidoista ja taidoista, joita esikoululaiset haluavat esikoulussa oppia.

Haastattelukysymys	Vastaukset
<b>Mitä olet oppinut esikoulun aikana?</b>	Numeroita ja kirjaimia. Lukemaan ja kirjoittamaan. Tekemään kärrynpyöriä. Laskemaan sataan. Uimaan. Luistelemaan. Kaikenlaista, sählyn pelaamista. Askartelemaan. Tekemään avaruusplaneettoja. Viheltämään. Keskittymistä Sen, että kaikki pitää ottaa mukaan leikkiin.
<b>Mitä haluat vielä oppia esikoulussa?</b>	Lukemaan paremmin. Laskuja. Numeroita ja kirjaimia. Oppia seisomaan käsillään. Kirjoittamaan. Kaikenlaisia tehtäviä. Kaikenlaista.

Taulukko 5. Haastattelutulokset esiopetuksessa opituista asioista ja asioista joita esiopetuksessa halutaan oppia.

Mainittuaan jo opittuja taitoja, haastateltavat osasivat mainita taidoiksi, joita haluavat oppia: lukemaan oppimisen taidon, joko paremmin tai yleensä, sekä laskujen, erityisesti pluslaskujen oppimisen. Numeroita ja kirjaimia sekä askartelutaidon oppimista sekä käsillä seisomisen taidon oppimista kaipasi yksi haastateltava.

Esiopetusvuoden aikana havaintojeni mukaan lapset ovat oppineet sosiaalisia taitoja ja ryhmässä toimimisen taitoja. Haastattelussa mainitut uimaan ja luistelemaan oppimisen taidot ovat lapsille merkityksellisiä. Kaikki ryhmän lapset ovat kehittyneet matemaattisissa taidoissa runsaasti ja osa ryhmän lapsista on esiopetusvuoden aikana oppinut lukemaan, vaikka sitä ei ole opetettu, mutta kiinnostuksen herättäminen kirjaimiin ja kielellisen kehityksen tukeminen on tuottanut tulosta.

## 8.4 Odotuksia esiopetukseen

Haastattelun päätteeksi pyysin lapsia kertomaan asioita, joita he vielä haluaisivat tehdä ennen esiopetuksen päättymistä sekä toiveita aikuisten rooleista leikeissä. Aikuisten läsnäoloa leikissä piti tärkeänä viisi kuudesta vastaajasta. Yhden mielestä aikuiset häiritsevät leikkejä. Aikuisten toivottiin leikkivän hippaa, piilosta ja pelaavan lasten kanssa enemmän lautapelejä.

Pienryhmätyöskentelyä vielä enemmän toivoi yksi vastaajista, samoin vapaata pääsyä uimaan uimahalliin ilman opettajaa. Lisää askartelua toivoi kaksi vastaajaa ja jumppasalissa erilaisia ratoja yksi vastaajista. Retki leikkikentälle, piirtelyä ja laulamista oli myös toiveissa. Yksi vastaajista toivoi paljon lisää tehtäviä, kun isäkin on sitä mieltä, että niitä on liian vähän.

Kuukausittain esiopetuksessa on pidetty eskariparlamentti, jossa lapset ovat saaneet esittää toiveitaan esiopetuksessa toteutettavaan toimintaan, alla olevassa taulukossa on esitetty lasten toiveita, joita he ovat esittäneet esiopetuksen toteuttamiseen.

Enemmän askartelua	Leipomista	Hiihtämistä	Luistelemista	Leikkiaikaa enemmän
Otetaan kaveri leikkiin	Lauta- ja muistipelejä	Oman pelin päivä	Kaakaokestit	Lauluja
Lisää bussiretkiä	Juoksua kentällä	Retki uimarannalle	Leikkiä jumppasalissa	Mentäisiin elokuviin
Nopeammin uusia kirjaimia	Opetellaan kirjoittamaan	Retki Tykkimäkeen	Painiharjoituksia	Koulun pihalle leikkimään

Taulukko 6. Esioppilaiden toiveita toiminnasta esiopetuksessa

Toiveissa korostuu useimmin eskaritehtävien lisääminen, leikkiajan lisääminen ja halu retkeillä enemmän. Askartelu on toivottua ja suosittua tyttöjen keskuudessa.

Havaintojeni mukaan päivittäinen lepoaika, jossa aikuinen lukee satua lapsille ja lapset lepäävät patjoilla lattialla on esiopetuksessa eniten ristiriitoja herättävä toiminta. Harvoin kukaan ryhmän lapsista nukahtaa lepoaikalla, mutta siihen tarjotaan mahdollisuus. Levon ja rauhoittumisen merkitys sekä lukemisen tärkeys lapsille korostuvat lepoajan aikana. Tyttöjen ja poikien välinen ero lepoajan mielekkyyden kokemuksessa korostuu esiopetusryhmässä havaintojeni perusteella.

## 9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustuloksen perusteella on tarkoitus luoda lasta kiinnostavia ja innostavia oppimisympäristöjä sekä ohjata kasvattajien pedagogista näkemystä lapsilähtöisemmäksi.

Aiempien tutkimusten tulosten perusteella aikuisjohtoisia oppimistuokioita ja lasten keskinäistä leikkiä pidetään esiopetuksen parhaana ja ikävimpänä antina. Keskinäisestä leikistä ikävää tekee lasten väliset riidat ja ongelmat. Oppimistuokioiden tehtäviä saatetaan pitää ikävyyttävinä ja päiväjärjestyksessä leikkiaikaa vievänä. Lapset kokevat usein sisätiloissa koettavan leikkiajan liian vähäiseksi. (Rusanen 2008, 87.) Leikin osuutta tulee tutkimuksen perusteella lisätä esiopetusryhmässä merkittävästi. Erityisesti pelkässä esiopetuksessa olevien lasten vapaaseen leikkiin käyttämä aika jää liian vähäiseksi. Leikki sisätiloissa on lyhytkestoista ja syynä siihen on päiväjärjestykseen aikuisten toimesta tehdyt rakenteet. Neljän tunnin pituinen esiopetuspäivä perustuu aamuulkoiluun, esiopetustuokioon, lounaaseen ja ulkoiluun ennen esiopetuspäivän päättymistä. Aiemmat tutkimukset osoittavat myös, että esiopetuksen päiväjärjestys on usein aikuisten muodostama ja lapset järjestäisivät päivittäiset toiminnot ajallisesti toisin leikkiaikaa lisätäkseen (Rusanen 2008, 236–238.) Lasten roolia päiväjärjestyksen suunnittelussa tulee korostaa ja heidät tulee aktiivisemmin ottaa mukaan kehittämään päivittäistä toimintaa. Leikin merkitystä oppimisessa tulee tarkastella laajemmin ja laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tulee tuoda esiopetukseen entistä enemmän leikin muodossa. Leikkiaika on olennaisin osa leikin kehityksessä ja se vaikuttaa lasten hyvinvointiin. Ohjatut oppitunnit tulisi ajoittaa sopivasti leikin väliin ja yhdistää leikin ilmiöihin suunnitellusti. (Helenius & Lummelahti 2013, 222.)

Tutkimukseni tuloksessa esiopetusryhmän lasten kyvyt vapaaseen leikkiin itseohjautuvasti vaihtelevat runsaasti. Tutkimuksessa mukana olleessa ryhmässä sukupuolten väliset erot näyttäytyivät selvästi. Tytöt hakeutuvat omiin roolileikkeihin itseohjautuvasti ja mielikuvituksen käyttö on runsasta. Suljettujen ovien takana he rakentavat omaa mielikuvitusmaailmaa ja kasvattajan osallistuminen, läsnäolo ja leikin ohjaus ei ole toivottavaa tai tarpeellista. Ikuisuuskysymyksenä voidaan pitää sitä, että tytöillä on paremman verbaaliset taidot ja he pystyvät paremmin selvittämään puhumalla sosiaalisia ongelmia (Keltikangas-Järvinen 2012, 166). Tutkimuksessa mukana olleet pojat ovat kiinnostuneet kilpailemisesta. Tapahtui kilpaileminen pöydän ääressä lautapelellin muodossa tai liikunnallisissa peleissä, tarvitsivat pojat runsaasti tyttöjä enemmän aikuisen ohjausta, mukana oloa ja roolia joukkueiden jakajana ja ristiriitojen selvittäjänä. Havaintojeni ja haastattelun perusteella pojat myös halusivat aikuisen osallistuvan toimintaan tyttöjä runsaammin ja ideoita leikkiin kaivattiin aikuisilta tyttöjä enemmän.

Ulkoilutilanteissa sukupuolten väliset erot tasoittuvat. Oppimisympäristö päiväkodin pihalla ei havaintojeni ja haastattelun perusteella ole riittävän motivoiva vapaan ja itseohjautuvan leikin muodostumiseen. Lapset kaipaavat enemmän aikuisen ohjaamia ja tarjoamia leikkituokioita, pelejä ja kilpailuja ristiriitatilanteiden välttämiseksi. Lähimetsän käyttöä esiopetuksen ulkoilussa tulisi havaintojeni perusteella lisätä merkittävästi ja aikuisen aktiivinen rooli leikkijänä on lasten toiveissa sukupuolesta riippumatta. Myös ulkoilussa yksilöiden välisiä eroja kuitenkin on ja aikuisen aktiiviseen havainnointiin leikkien ja pelien ulkopuolelle jäävien lasten huomioimiseen tarvitaan entistä enemmän.

Haastattelujen ja tekemieni havaintojeni perusteella lasten yksilöllisen erot toiveissa esiopetusympäristöstä ja esiopetuksen sisällöstä vaihtelevat runsaasti. Esiopetuksen pienryhmät tulisi muodostaa lapsen mielenkiinnon kohteiden perusteella ja samaan pienryhmään tulisi sijoittaa lapsia, joiden kiinnostuksen kohteet, tavat toimia ja oppia ovat yhtenäisiä. Kasvattajan pedagogista osaa on kehittää menetelmät, joilla pienryhmä oppii esiopetuksen opetusvälineitä leikin muodossa. Lapsille, joiden temperamentti- ja luontainen tapa toimia on liikunnallinen ja aktiivinen tulee tarjota mahdollisuus oppia ja leikkiä enemmän ulkona ja suuremmissa oppimisympäristöissä, joissa liikku-

miseen ja vauhdikkuuteen on edellytykset. Lasten, jotka viihtyvät pöydän ääressä askartelemassa, kynätehtävissä ja kaipaavat rauhallisia oppimisympäristöjä oppimiseen ja leikkiin tulee saada oppimista tukevat rauhalliset ympäristöt leikkeihinsä ilman häiriötekijöitä.

Esiopetusryhmän kasvattajien luontaiset tavat toimia ja temperamenttipiirteet vaihtelevat. Havaintojeni perusteella lapset kokevat turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta oppimisympäristöissä kasvattajan kanssa, jonka kanssa hän kokee yhteisiä mielenkiinnon kohteita sekä mielekkäitä toimintatapoja. Kaikilla ryhmän kasvattajilla on yhtenäiset esiopetuksen oppimistavoitteet, mutta tapoja toteuttaa niitä on erilaisia. Kasvattajien henkilökohtaisia vahvuuksia tulisi kohdistaa tietoisesti pienryhmään, jonka tavat oppia vastaavat mahdollisuuksien mukaan kasvattajalle luontaisia tapoja tehdä työtään. Liikunnallinen ja temperamentiltaan nopeatempoinen kasvattaja tulee tiimissä ohjata toimimaan enemmän samankaltaisia lapsia sisältävän pienryhmän kanssa ja vastaavasti rauhallinen varhaiskasvattaja on paras valinta rauhalliseen leikkiin ja oppimiseen suuntautuneille lapsille.

## **9.1 Jatkotutkimukset**

Oman tutkimukseni sekä aiemmin tehtyjen tutkimusten perusteella lapset kokevat vapaan leikin ajan liian vähäiseksi esiopetuksessa. Jatkotutkimuksena näihin näkökulmiin olisi hyvä saada tutkimustulos, jossa lapset ovat voineet tehdä muutoksia päiväjärjestykseen ja miten lasten toiveet arjen päivärytmin muutoksessa ovat lisänneet lasten kokemuksia esiopetuksen mielekkyydestä.

Tutkimustulos kasvattajan luontaisista ja mielekkäistä tavoista toimia, ohjata ja opettaa sekä temperamenttipiirteiden yhdistämisestä samankaltaisten lasten kanssa pienryhmässä, olisi myös mielenkiintoinen tutkimuksen aihe. Miten esiopetuksessa olevien lasten yksilölliset toiveet ja tavat oppia voidaan yhdistää opettajan tapoihin toimia.

## **9.2 Pohdinta**

Opinnäytetyön aiheen valinta perustui omaan mielenkiintooni oppimisympäristöjen kehittämisestä. Työssäni varhaiskasvatuksen opettajana oppimisympäristöjen suunnittelu, arviointi ja kehittäminen on työtehtävieni perusta. Haluan

olla aktiivisesti luomassa lapsilähtöisiä, kasvua ja kehitystä tukevia oppimisympäristöjä lasten toiveiden kautta. Toimintakauden aikana oppimisympäristöjä esiopetusryhmässämme on muokattu runsaasti ja arvioinnista on tullut arkipäivää toiminnassamme. Siivoukseen ym. rakenteellisiin esteisiin on kiinnitetty huomiota ja oppimisympäristöjen kehittämisessä on menty lasten toiveet edellä.

Opinnäytetyöni tulos perustuu haastattelun lisäksi tekemiini havaintoihini lapsiryhmässä. Havainnointi kuuluu perustehtävääni ryhmän kasvattajana. Havainnointia olen tehnyt koko toimintakauden ajan tutkimustani varten ja ajoittain koin sen haastavaksi. Samanaikaisesti toimin ryhmässä osallistuvana jäsenenä sekä opettajana. Pyrin kuitenkin samaan aikaan tekemään havaintoja tutkimustani varten. Tutkimuksen havainnoin apuna käytin pedagogisen dokumentointia mm. eskariparlamentissa päätetyistä asioista tehtyjä muistiinpanoja.

Opinnäytetyöni myötä esiopetusryhmässä on kiinnitetty entistä enemmän huomiota oppimisympäristöihin. Tulen käyttämään tutkimukseni tulosta hyväksi kehittääkseni oppimisympäristöjä aktiivisesti työssäni.

Esiopetuksessa oleva lapsi haluaa oppia monia eri asioita. Yhtä aikaa hän haluaa isona koululaisena oppia lukemaan, laskemaan ja kirjoittamaan, mutta hän haluaa leikkiä koko esiopetuspäivän ajan. Lapsi oppii esiopetuksen oppimissisällöt leikin kautta ja siihen tutkimukseni mukaan tulee lisätä mahdollisuuksia ja aikaa.

Toiveet oppimisympäristöjen suhteen vaihtelevat tutkimukseni mukaan suuresti. Lapset kaipaavat niin rauhallisia leikkiympäristöjä, kuin suuria tiloja vauhdikkaisiin leikkeihin. Tärkeää on, että yksilölliset tarpeet huomioidaan ja lapset saavat toteuttaa leikkejään runsaiden ja erilaisten materiaalien kautta. Aikuisten aktiivinen läsnäolo ja leikki-ideoiden tuottaminen on osalle esiopetusikäisistä lapsista erityisen tärkeää. Turvallinen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen kannustava ja rohkaiseva oppimisympäristö edellyttää varhaiskasvattajien jatkuvaa havainnointia ja osallistumista vapaaseen leikkiin lasten tarpeiden mukaisesti.



Oppimisympäristöjen laajentaminen päiväkodin ulkopuolelle on tutkimukseni perusteella lisännyt ryhmän sosiaalisia taitoja ja arjen taitojen kehittymistä. Retket ovat tutkimukseni ja havaintojeni perusteella olleet esiopetusryhmälle mieleisin tapa oppia kuluneen vuoden aikana ja retkien myötä päiväkodin oppimisympäristöt ovat kokeneet muutoksia ja kehittyneet lasten toiveiden pohjalta.

Oppimisympäristöjen kehittäminen lasten toiveiden pohjalta edellyttää lasten, perheiden ja varhaiskasvattajien aitoa ja avointa vuorovaikutusta. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee ennakkoluulottomasti ja rohkeasti olla valmiita muuttamaan tuttuja ja perinteisiä toimintamalleja ja päiväkotiin luotuja rakenteita mahdollistaakseen lasten toiveiden toteutumisen.

## LÄHTEET

Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet – lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

European Agency for Special Needs and Inclusive Education. 2017. Inclusive Early Childhood Education – New Insights and Tools Final Summary Report. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.european-agency.org/sites/default/files/IECE-Summary-ENElectronic.pdf> [viitattu 22.2.2020].

Fonsén, E. 2016. Case Ylöjärvi – esiopetuksen arviointi moninäkökulmaisesti. Teoksessa Fonsén, E. & Parrila, S. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtaminen – Käsikirja käytännön työhön. Jyväskylä: PS-kustannus, 115–126.

Hakkarainen, P. 2008. Leikki ja leikin ohjaus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.) Pedagogiikan palikat – johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY, 99–107.

Hannafin, M. Land, S. & Oliver, K. 2009. Open learning environments: Foundations, Methods, and Models. Teoksessa Reigeluth, C. (toim.) Instructional-design theories and models – A new paradigm of instructional theory Volume II. Toinen painos. New York: Routledge, 115–140.

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2018. Varhaiskasvatus perusteita. Helsinki: BoD – Books on Demand.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2018. Tutki ja kirjoita. 22. painos. Helsinki: Tammi.

Jantunen, T. 2011. Esikouluikäisen oppimisen luonne. Teoksessa Jantunen, T. & Lautela, R. (toim.) Lapsilähtöinen esiopetus. Helsinki: Tammi, 54–69.

Jantunen, M. 2011. Lapsilähtöinen kasvatus. Teoksessa Jantunen, T. & Lautela, R. (toim.) Lapsilähtöinen esiopetus. Helsinki: Tammi, 6–11.

Jarasto, P. & Sinervo, N. 1997. Elämää varten – alle kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus.

Kalliala, M. 2011. Leikkivä kuusivuotias. Teoksessa Jantunen, T. & Lautela, R. (toim.) Lapsilähtöinen esiopetus. Helsinki: Tammi, 12–30.

Kaplin, K. 2010. Fyysinen varhaiskasvatussympäristö päiväkotien varhaiskasvatussuunnitelmissa. Helsingin yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/28797/fyysinen.pdf> [viitattu 22.2.2020].

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Korkeakoski, E. 2017. Arvioi ja menesty! Arviointitoiminnan perusteet, prosessit ja vaikuttavuus. Mediapinta.

Kouvola kaupunki. 2014. Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelma.

Kouvola kaupunki. 2019. Kouvola varhaiskasvatussuunnitelma. Kouvola. Varhaiskasvatus. PDF-dokumentti. Saatavissa: [https://www.kouvola.fi/wp-content/uploads/2019/06/Kouvola\\_varhaiskasvatussuunnitelma\\_010819\\_alkaen.pdf](https://www.kouvola.fi/wp-content/uploads/2019/06/Kouvola_varhaiskasvatussuunnitelma_010819_alkaen.pdf) [viitattu 2.2.2020].

Kronqvist, E-L. & Kumpulainen, K. 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt – Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOY.

Leinonen, J. 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heikka, J. Fonsén, E. Elo, J. Leinonen, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry, 16–40.

Leppänen, T. 2015. Esiopetuksen laatu oppimisympäristöjä havainnoimalla. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/45425/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201503021392.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 2.2.2020].

Limingan kunta. 2013. Varhaiskasvatussuunnitelma. Liminka. Varhaiskasvatus. PDF-dokumentti. Saatavissa: [http://www.liminka.fi/tiedostot/Sivistysosasto/Varhaiskasvatus/Kunnan\\_varhaiskasvatussuunnitelma\\_2013.pdf](http://www.liminka.fi/tiedostot/Sivistysosasto/Varhaiskasvatus/Kunnan_varhaiskasvatussuunnitelma_2013.pdf) [viitattu 15.2.2020].

Meriläinen, M., Lappalainen, K. & Kuittinen, M. 2008. Pedagogiikan ja hyvinvoinnin suhde. Teoksessa Lappalainen, K. Kuittinen, M. & Meriläinen, M. (toim.) Pedagoginen hyvinvointi. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, 7–11.

Mitchell, D. 2018. 27 tutkitusti toimivaa tapaa opettaa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nummenmaa, A-R. & Virtanen, J. 2001. Esiopetuksen opetussuunnitelma oppimisympäristönä ja pedagogisena strategiana. Teoksessa Högström, B. & Saloranta, O. (toim.) Esiopetus tavoitteellisen oppimispolun alkuna. Opetushallitus, 19–26.

Nummila, M. 2016. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen ja varhaiskasvatussuunnitelmien ECERS-R laatu. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/49675/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201605092458.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 2.2.2020].

Opetushallitus. 2014. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. PDF-dokumentti. Saatavissa: [https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen\\_opetussuunnitelman\\_perusteet\\_2014.pdf](https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf) [viitattu 27.1.2020].

Päällysaho, R. 2001. Eettinen ja katsomuksellinen kasvatus. Teoksessa Högström, B. & Saloranta, O. (toim.) Esiopetus tavoitteellisen oppimispolun alkuna. Opetushallitus, 96–101.

Raittila, R., Vuorisalo, M. & Rutanen, N. 2017. Lasten haastattelu. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 312–335.

Reunamo, J., Virkki, S. & Hietala, M. 2014. Oppimisympäristön kehittäminen. Teoksessa Reunamo, J. (toim.) Varhaiskasvatuksen kehittäminen Kehitystehäviä ja ratkaisumalleja. Jyväskylä: PS-kustannus, 93–119.

Rusanen, E. 2008. Esiopetus lapsen silmin – tutkimus kokemuksesta, tiedon transferoitumisesta ja metatietoisuudesta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press / Palmenia Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä.

Ruusuvuori, J. & Nikander, P. 2017. Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 425–444.

Turja, L. & Vuorisalo, M. 2017. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa Koivula, M., Siippanen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus – oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 36–55.

Åkerfelt, T-L. & Laitinen, M. 2016. Leikki esiopetuksessa – tukimateriaali. Opetushallitus. PDF-dokumentti. Saatavissa: [https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/leikki\\_esiopetuksessa\\_tukimateriaali\\_0.pdf](https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/leikki_esiopetuksessa_tukimateriaali_0.pdf) [viitattu 2.2.2020].

Vilkkä, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

5.11.2019

### **Tiedote opinnäytetyön toteuttamisesta lapsenne esiopetusryhmässä**

Toteutan päiväkodin esiopetusryhmässä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun sosionomiopintojeni opinnäytetyön. Opinnäytetyön toteuttamisen aikataulu on marraskuusta 2019, toukokuuhun 2020.

Kouvolan kaupungin varhaiskasvatus ja varhaiskasvatuspäällikkö Helena Kuusisto on tilannut opinnäytetyöni aiheella:

*”Esiopetuksen pedagoginen oppimisympäristö –  
lasten toiveet esiopetusympäristöstä”*

Toteutan työni havainnoimalla esiopetusryhmän lapsia sekä haastattelemalla heitä. Tutkimustulokseni perustuu havaintojen ja haastattelujen tulokseen ja opinnäytetyöni raporttiin ei tule muodostumaan tietoja, joiden perusteella tuloksia voidaan kohdistaa lapsiin yksilöinä. Työssäni käytetään yleisnimitystä Kouvolan kaupungin päiväkodin esiopetusryhmä, päiväkodin tai esiopetusryhmän nimeä ei työssäni mainita. Tutkimustulosta tullaan hyödyntämään pedagogisen toiminnan kehittämiseen lasten osallisuuden ja toiveiden pohjalta. Tutkimusaineisto säilytetään huolellisesti tutkimuksen aikana ja hävitetään asi-aankuuluvasti tutkimuksen päättyttyä.

Mikäli ette halua, että havaintojani lapsestanne käytetään tutkimuksessa, pyydän että ilmoitatte siitä minulle henkilökohtaisesti mahdollisimman pian.

Haastattelututkimukseen on valittu kuusi ryhmän lasta. Tulen varmistamaan lasten halukkuuden osallistua haastatteluun ja tämän jälkeen pyydän vanhemmilta kirjallisesti lupaa lapsen osallistumiseen tutkimukseeni. Haastatteluun on pyritty valitsemaan lapsia, joiden kiinnostuksen kohteet ja temperamentti-tyypit edustavat laajaa kirjoa lapsiryhmässä. Haastattelu toteutetaan yksilöhaastatteluna ja haastattelu nauhoitetaan analyysia varten.

Opinnäytetyöni julkaistaan keväällä 2020 ja tämän jälkeen teillä vanhemmillä on mahdollisuus tutustua opinnäytetyöhöni.

Yhteistyöterveisin

Juha Rahikainen

5.11.2019.

## SUOSTUMUS HAASTATTELUTUKIMUKSEEN

Annan lapselleni luvan osallistua haastattelututkimukseen koskien  
Juha Rahikaisen opinnäytetyötä  
Esiopetuksen pedagoginen oppimisympäristö - lasten toiveet esiopetusympä-  
ristöstä.

Tutkimuksen aineistosta ei synny tunnistetietoja yksittäiseen lapseen ja vas-  
taukset käsitellään huolellisesti ja anonyymisyys säilyttäen. Tutkimuksen ai-  
neisto hävitetään asiaankuuluvasti tutkimuksen päätyttyä.

Lapsen nimi:

Päivämäärä: 5.11.2019.

Vanhemman allekirjoitus: -

---

Nimenselvennys: -

---

### Haastattelukysymykset

1. Mitä haluat oppia tai mitä olet jo oppinut eskarissa?
2. Mitkä leikit ovat mukavia ja missä tykkäät leikkiä?
3. Millaisia tiloja ja mitä tekemistä olisi unelmiesi eskarissa, jos saisit suunnitella sen itse?
4. Mikä on ollut parasta eskarissa?
5. Miten toivoisit aikuisten osallistuvan leikkeihin?
6. Mitä haluaisit tehdä eskarissa, ennen kuin eskari päättyy?